

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

П'ЯТА СЕКЦІЯ

**СПРАВА «ЯРЕМІЙЧУК ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF YAREMIYCHUK AND OTHERS v. UKRAINE)**

(Заява № 2720/13 та 6 інших заяв – див. перелік у додатку)

РІШЕННЯ

Ст. 1 Першого протоколу до Конвенції • Контроль за користуванням майном • Незаконна конфіскація (щодо одного заявника) незадекларованої суми грошових коштів на митному кордоні у повному обсязі, а не лише суми, яка перевищила дозволену законом • Непропорційна обов'язкова конфіскація (щодо інших заявників) незадекларованої частини суми грошових коштів і накладення штрафів за порушення порядку проходження митного контролю • Обов'язковий характер накладення стягнення за новим законодавством, що не дозволило національним судам вжити заходів для забезпечення у кожній конкретній справі балансу між відповідними інтересами та оцінкою заходів

*У текст рішення 17 січня 2022 року було внесено
зміни відповідно до Правила 81 Регламенту Суду*

СТРАСБУРГ

09 грудня 2021 року

ОСТАТОЧНЕ
09.03.2022

*Це рішення набуло статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44
Конвенції. Його текст може підлягати редакційним виправленням.*

У справі «Яремійчук та інші проти України»

Європейський суд з прав людини (П'ята секція), засідаючи палатою, до складу якої увійшли:

Сіофра О'Лірі (*Síofra O'Leary*), Голова,
Мартіньш Мітс (*Mārtiņš Mits*),
Ганна Юдківська (*Ganna Yudkivska*),
Лятіф Гусейнов (*Latif Hüseyinov*),
Йован Ілієвський (*Jovan Ilievski*),
Івана Джеліч (*Ivana Jelić*),
Маттіас Гуйомар (*Mattias Guyomar*), судді,

та Віктор Соловейчик (*Victor Soloveytchik*), Секретар секції,
з огляду на:

заяви, які подали у різні дати, зазначені в додатку, до Суду проти України на підставі статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), сім громадян України (далі – заявники);

рішення повідомити Уряд України (далі – Уряд) про заяви;
зауваження сторін;

лист Уряду Російської Федерації з повідомленням Суду про небажання використовувати своє право брати участь у цій справі у зв'язку із заявою № 70418/13 (пункт 1 статті 36 Конвенції);

після обговорення за зачиненими дверима 09 листопада 2021 року постановляє таке рішення, що було ухвалено у той день:

ВСТУП

1. Ці справи головним чином стосуються скарги заявників за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції на накладення стягнень у вигляді штрафів, а також конфіскації у повному обсязі їхніх отриманих законним шляхом грошових коштів внаслідок недекларування їх митним органам, що становило незаконний та непропорційний захід.

ФАКТИ

2. Перелік заявників та відповідні деталі заяв наведені в таблиці у додатку.

3. Уряд представляв його Уповноважений, пан І. Ліщина з Міністерства юстиції.

4. Факти справи, надані сторонами, можуть бути узагальнені таким чином.

5. Під час перетину українського кордону заявники скористалися «зеленим коридором» для проходження зони митного контролю без подання письмової декларації стосовно готівки, яку вони перевозили, у сумі, що перевищувала 10 000 євро. Національні суди визнали

заявників винними у порушенні порядку проходження митного контролю у зоні спрощеного митного контролю (стаття 471 Митного кодексу України). На заявників було накладено штрафи у розмірі, зазначеному у статті 471, який становив від 73 до 165 євро, а також конфіскацію в кожній справі частини готівки, яка перевищувала суму у 10 000 євро, за винятком заяви № 38071/13, в якій було вилучено суму готівки заявника у повному обсязі (див. деталі у додатку). Під час розгляду справи, національні суди головним чином посилалися на Інструкцію про переміщення готівки і банківських металів через митний кордон України, яка передбачала обов'язкове письмове декларування на кордоні будь-якої іноземної валюти у сумі, що перевищує 10 000 євро; це положення, на думку судів, передбачало обмеження на ввезення будь-якої іноземної валюти в Україну (див. пункт 8). Аргументи заявників, що вони неумисно не задекларували готівку, відповідні грошові кошти були отримані законним шляхом, а сума була суттєвою для них, а також аргумент пана Попелюка, що він володів лише частиною грошових коштів (заява № 74638/13), були проігноровані або відхилені національними судами.

6. 21 липня 2021 року Конституційний Суд України визнав неконституційною частину статті 471 Митного кодексу України, яка передбачала обов'язкову конфіскацію суми незадекларованої готівки у повному обсязі. Зокрема суд встановив, що такий захід не був здатен забезпечити необхідний баланс між суспільними інтересами і правом особи на мирне володіння своїм майном, а тому суперечив принципу верховенства права. Крім того, Конституційний Суд України вирішив, що оскаржуване положення Митного кодексу України продовжуватиме діяти протягом шести місяців, щоб органи державної влади мали час розробити альтернативне положення стосовно відповідальності за адміністративне правопорушення. 14 вересня 2021 року відповідний законопроект про внесення змін до законодавства було зареєстровано у Верховній Раді України.

ВІДПОВІДНА НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА

7. Митний кодекс України від 13 березня 2012 року у редакції, чинній на момент подій, передбачав:

Стаття 197

Обмеження щодо переміщення окремих товарів через митний кордон України

«1. У випадках, передбачених законом, на окремі товари встановлюються обмеження щодо їх переміщення через митний кордон України. Пропуск таких товарів через митний кордон України та їх митне оформлення здійснюються митними органами на підставі отриманих з використанням засобів інформаційних технологій документів, які підтверджують дотримання

РІШЕННЯ У СПРАВІ «ЯРЕМІЙЧУК ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ»

зазначених обмежень, виданих державними органами, уповноваженими на здійснення відповідних контрольних функцій, іншими юридичними особами, уповноваженими на їх видачу, якщо подання таких документів митним органам передбачено законами України.

2. Переліки таких товарів (із зазначенням їх опису та коду згідно з Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності), а також порядок видачі відповідних дозволів та їх обігу з використанням засобів інформаційних технологій затверджуються Кабінетом Міністрів України. ...

3. Обмеження щодо ввезення на митну територію України та вивезення за межі митної території України валютних цінностей, а також порядок переміщення їх через митний кордон України, у тому числі особливості декларування валютних цінностей (зокрема, визначення граничних сум валютних цінностей, які підлягають письмовому або усному декларуванню), можуть встановлюватися Національним банком України.»

Стаття 366

Двоканальна система митного контролю товарів, транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України громадянами

«1. Двоканальна система – це спрощена система митного контролю, яка дає громадянам змогу здійснювати декларування, обираючи один з двох каналів проходу (проїзду транспортними засобами особистого користування) через митний кордон України.

2. Канал, позначений символами зеленого кольору («зелений коридор»), призначений для декларування шляхом вчинення дій громадянами, які переміщують через митний кордон України товари (i) в обсягах, що не підлягають оподаткуванню митними платежами; (ii) не підпадають під встановлені законодавством заборони або обмеження щодо ввезення на митну територію України або вивезення за межі цієї території і (iii) не підлягають письмовому декларуванню.

...

5. Обрання «зеленого коридору» вважається заявою громадянина про те, що переміщувані ним через митний кордон України товари не підлягають письмовому декларуванню, оподаткуванню митними платежами, не підпадають під встановлені законодавством заборони та/або обмеження щодо ввезення на митну територію України або вивезення за межі цієї території та свідчить про факти, що мають юридичне значення.

6. Громадяни, які проходять (проїжджають) через «зелений коридор», звільняються від подання письмової митної декларації. Звільнення від подання письмової митної декларації не означає звільнення від обов'язкового дотримання порядку переміщення товарів через митний кордон України.»

Стаття 471

Порушення порядку проходження митного контролю в зонах (коридорах) спрощеного митного контролю

«1. Порушення встановленого цим Кодексом порядку проходження митного контролю в зонах (коридорах) спрощеного митного контролю, тобто переміщення через митний кордон України особою, яка формою проходження митного контролю обрала проходження (проїзд) через «зелений коридор»,

РІШЕННЯ У СПРАВІ «ЯРЕМІЙЧУК ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ»

товарів, переміщення яких через митний кордон України заборонено або обмежено законодавством України, або товарів в обсягах, що перевищують неоподатковувану норму переміщення через митний кордон України, –

тягне за собою накладення штрафу в розмірі ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а у разі якщо безпосередніми предметами правопорушення є товари, переміщення яких через митний кордон України заборонено або обмежено законодавством України, – також конфіскацію цих товарів.»

8. Інструкція про переміщення готівки і банківських металів через митний кордон України, затверджена Постановою Національного банку України від 27 травня 2008 року № 148 (зі змінами від 25 липня 2012 року), передбачала:

«2. Увезення в Україну та вивезення за межі України готівки

1. Фізична особа має право ввозити в Україну та вивозити за межі України готівку в сумі, що не перевищує (в еквіваленті) 10 000 євро, без письмового декларування митному органу.

2. Фізична особа – резидент має право ввозити в Україну та вивозити за межі України готівку в сумі, що перевищує (в еквіваленті) 10 000 євро, за умови письмового декларування митному органу в повному обсязі та за наявності документів, що підтверджують зняття готівки з рахунків у банках (фінансових установах), виключно на ту суму, що перевищує (в еквіваленті) 10 000 євро. Строк дії таких документів тридцять календарних днів, починаючи з дня видачі.

3. Фізична особа – нерезидент має право ввозити в Україну готівку в сумі, що перевищує (в еквіваленті) 10 000 євро, за умови письмового декларування митному органу в повному обсязі.

4. Фізична особа – нерезидент має право вивозити за межі України готівку в сумі, що перевищує (в еквіваленті) 10 000 євро, якщо сума готівки, що вивозиться, не перевищує суми готівки, письмово задекларованої цією особою митному органу при ввезенні в Україну. Вивезення готівки у такому випадку здійснюється за умови її письмового декларування митному органу в повному обсязі.»

ПРАВО

I. ПОПЕРЕДНІ ЗАУВАЖЕННЯ

***Locus standi* матері заявника (заява № 38071/13)**

9. 26 жовтня 2020 року мати заявника повідомила Суд про смерть заявника 05 вересня 2015 року та своє бажання підтримати заяву від його імені.

10. Уряд просив Суд вилучити заяву з реєстру справ Суду з огляду на смерть заявника.

11. Суд визнав, що у випадках, коли заявник помер після подання заяви, його близькі родичі або спадкоємці, в принципі, можуть підтримати заяву за умови наявності в них достатнього інтересу у

справі (див. рішення у справі «Центр юридичних ресурсів в інтересах Валентина Кимпеану проти Румунії» [ВП] (*Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu v. Romania*) [GC], заява № 47848/08, пункт 97, ЄСПЛ 2014). У зв'язку з цим Суд повторює, що справи щодо прав людини, які ним розглядаються, загалом мають моральний вимір, а тому близькі заявнику особи можуть мати законний інтерес у забезпеченні відправлення правосуддя навіть після смерті заявника (див. ухвалу щодо прийнятності у справі «Мальхоус проти Чеської Республіки» [ВП] (*Malhous v. the Czech Republic*) [GC], заява № 33071/96, ЄСПЛ 2000-XII).

12. З огляду на наведене та враховуючи обставини цієї справи, Суд погоджується, що мати заявника має законний інтерес у підтриманні заяви замість покійного заявника (див., наприклад, рішення у справах «Ергезен проти Туреччини» (*Ergezen v. Turkey*), заява № 73359/10, пункт 29, від 08 квітня 2014 року; «Маммадов та інші проти Азербайджану» (*Mammadov and Others v. Azerbaijan*), заява № 35432/07, пункт 80, від 21 лютого 2019 року та «Гавалян проти Вірменії» (*Ghavalayan v. Armenia*), заява № 50423/08, пункт 59, від 22 жовтня 2020 року).

II. ОБ'ЄДНАННЯ ЗАЯВ

13. Беручи до уваги схожість предмету заяв, Суд вважає за доцільне розглянути їх спільно в одному рішенні.

III. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 1 ПЕРШОГО ПРОТОКОЛУ ДО КОНВЕНЦІЇ

14. Заявники скаржилися, що накладення штрафів, а також конфіскація у повному обсязі їхніх отриманих законним шляхом грошових коштів внаслідок недекларування їх митним органам, було незаконним і непропорційним заходом. Вони посилалися на статтю 1 Першого протоколу до Конвенції, яка передбачає:

«Кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений своєї власності інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом і загальними принципами міжнародного права.

Проте попередні положення жодним чином не обмежують право держави вводити в дію такі закони, які вона вважає за необхідне, щоб здійснювати контроль за користуванням майном відповідно до загальних інтересів або для забезпечення сплати податків чи інших зборів або штрафів.»

А. Прийнятність

15. Уряд не висунув жодних заперечень щодо прийнятності скарг. Суд зазначає, що ці скарги не є явно необґрунтованими у розумінні підпункту «а» пункту 3 статті 35 Конвенції. Він також зазначає, що вони не є неприйнятними з будь-яких інших підстав. Отже, вони мають бути визнані прийнятними.

В. Суть

1. Доводи сторін

(а) Заявники

16. Пан Рогач (заява № 39154/15), пан Гордєєв (заява № 38071/13), пан Тараховський (заява № 60818/15) та пан Шевердінов (заява № 70418/13) стверджували, що накладення стягнення у вигляді конфіскації було незаконним і непередбачуваним. Стаття 471 Митного кодексу України, на яку посилалися національні суди, передбачала застосування стягнення у вигляді конфіскації виключно до товарів, ввезення яких в Україну було заборонено або обмежено. Однак, хоча фізичні особи були зобов'язані задекларувати на кордоні готівку, сума якої перевищувала 10 000 євро, це здійснювалося виключно в інформаційних цілях і не становило «обмеження» у розумінні статті 471 Митного кодексу України. Заявники посилалися, *inter alia*, на статтю 366 Митного кодексу України, якою було встановлено межі використання зеленого коридору та визначено товари, які підлягали письмовому декларуванню, а також товари, ввезення яких в Україну було заборонено або обмежено (див. пункт 7).

17. Пан Гордєєв (заява № 38071/13) скаржився також на конфіскацію у повному обсязі суми готівки, яку він перевозив, а не лише частини, що перевищувала 10 000 євро.

18. Згідно з твердженнями всіх заявників накладення стягнення у вигляді конфіскації було надмірним і непропорційним заходом: переміщення іноземної валюти через митний кордон України не було незаконним; грошові кошти були набуті законним шляхом і не приховувалися, а були пред'явлені працівникам митниці на їхню вимогу; недекларування грошових коштів не було умисним і не завдало шкоди державі; а суми конфіскованих грошових коштів були суттєвими для заявників. Незважаючи на обізнаність про всі ці фактори, національні суди, тим не менш, ухвалили постанову про конфіскацію, хоча за обставин їхніх справ достатньо було накладення штрафу. Згідно з твердженнями заявників їхня ситуація була дуже схожою на ситуацію заявника у справі «Садоха проти України» (*Sadocha v. Ukraine*), заява № 77508/11, від 11 липня 2019 року), в якій

Суд встановив, що незадекларовані грошові кошти були конфісковані у заявника у порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції.

(b) Уряд

19. Уряд визнав, що було втручання у право власності заявників, коли національні органи влади конфіскували у них незадекларовану готівку. Однак втручання було законним і пропорційним. Не посилаючись конкретно на аргументи заявників щодо правомірності застосування конфіскації у їхніх справах, Уряд стверджував, що конфіскація, як стягнення за відповідне адміністративне правопорушення, передбачалася статтею 471 Митного кодексу України, і заявники знали або повинні були знати, що переміщення значної суми готівки через кордон підпадало під певні встановлені законодавством обмеження. Можна було б обґрунтовано очікувати, що вони ознайомляться з цим питанням перед подорожжю.

20. Держава також мала право та обов'язок виявляти та контролювати рух готівки через свої кордони, оскільки великі суми готівки можуть використовуватися для відмивання грошей, обігу наркотичних засобів, фінансування тероризму чи організованої злочинності, ухилення від сплати податків або вчинення інших серйозних фінансових злочинів.

2. Оцінка Суду

21. Суд вказує на відсутність у сторін заперечень, що конфісковані грошові кошти були власністю заявників, окрім пана Попелюка, який стверджував, що володів лише частиною конфіскованої суми, і чия стверджувана «власність», яка розглядається у цій справі, становить суму грошових коштів, які згідно з його твердженнями належать йому (див. № 4 у додатку). Так само не заперечується, що постанови національних судів про конфіскацію незадекларованої готівки становили втручання в право заявників на мирне володіння своїм майном, гарантоване статтею 1 Першого протоколу до Конвенції. Суд не знаходить підстав дійти іншого висновку.

22. Суд також повторює свій послідовний підхід, згідно з яким накладення стягнення у вигляді конфіскації, навіть якщо воно передбачає позбавлення власності, є формою контролю за користуванням майном у розумінні другого абзацу статті 1 Першого протоколу до Конвенції. Однак це положення має тлумачитися у контексті загального принципу, наведеного в першому реченні першого абзацу (див., серед інших джерел, рішення у справах «Пердіган проти Португалії» [ВП] (*Perdigão v. Portugal*) [GC], заява № 24768/06, пункт 57, від 16 листопада 2010 року; «Компанія «Юнспед Пакет Сервісі СаН Ве Тік. А.Ш. проти Болгарії» (*Ünsper Paket Servisi*

SaN. Ve TiC. A.Ş.v. Bulgaria), заява № 3503/08, пункт 36, від 13 жовтня 2015 року та «Гирлян проти Росії» (*Gyrlyan v. Russia*), заява № 35943/15, пункт 21, від 09 жовтня 2018 року).

23. Першою і найважливішою вимогою статті 1 Першого протоколу до Конвенції є те, що будь-яке втручання органу державної влади у мирне володіння майном має бути законним. Наявність законних підстав у національному законодавстві сама собою не є достатньою для дотримання принципу законності, який, крім того, передбачає, що застосовні положення національного законодавства мають бути достатньо доступними, точними та передбачуваними у своєму застосуванні (див., серед інших джерел, рішення у справах «Centro Europa 7 S.R.L.» та ді Стефано проти Італії» [ВП] (*Centro Europa 7 S.R.L. and di Stefano v. Italy*) [GC], заява № 38433/09, пункт 187, ЄСПЛ 2012 та «Вістінш і Перепьолкінс проти Латвії» [ВП] (*Vistiņš and Perepjolkins v. Latvia*) [GC], заява № 71243/01, пункт 96, від 25 жовтня 2012 року).

24. У своїй практиці Суд також визнає, що, як би чітко не було сформульовано положення законодавства, у будь-якій галузі права існує неминучий елемент судового тлумачення. Завжди існуватиме потреба у роз'ясненні нечітких норм або тих, які потребують пристосування до обставин, що змінюються. Знову ж таки, хоча визначеність є вкрай необхідною, вона може спричиняти надмірну суворість, а закон повинен бути здатним відповідати обставинам, що змінюються. Таким чином, багато законів неминуче сформульовані у термінах, які тією чи іншою мірою є нечіткими, і чиє тлумачення та застосування є питаннями практики. Функція здійснення правосуддя, закріплена за судами, полягає саме у подоланні сумнівів щодо тлумачення, які залишаються (див. рішення у справі «ВАТ «Нафтова компанія «Юкос» проти Росії» (*ОАО Neftyanaya Kompaniya Yukos v. Russia*), заява № 14902/04, пункт 568, від 20 вересня 2011 року).

25. Повертаючись до обставин цієї справи, Суд зазначає, що заявники були по суті визнані винними у недекларуванні митним органам суми готівки, яку вони перевозили. Обов'язок декларувати загальну суму готівки, якщо вона перевищувала 10 000 євро, була встановлена Інструкцією, затвердженою Національним банком України (див. пункт 8). Нормативно-правова база стосовно користування зеленим коридором, яка виключала можливість використання цього коридору особою, яка перевозила товари, що підлягали письмовому декларуванню, була закріплена у статті 366 Митного кодексу України (див. пункт 7). Поведінку заявників національні органи влади визначили як порушення порядку проходження митного контролю в зонах спрощеного митного контролю (стаття 471 Митного кодексу України), що застосовувалося, як зазначено в формулюванні цього положення, до випадків, коли

особа, яка вирішила скористатися зеленим коридором, перевозила товари, переміщення яких через митний кордон України було заборонено або обмежено, або перевозила їх у обсягах, які перевищували неоподатковувану норму, встановлену для переміщення таких товарів через митний кордон України (там само). Стягненням за це правопорушення було накладення штрафу та – у випадку товарів, переміщення яких через митний кордон було заборонено або обмежено – конфіскація товарів.

26. Стосовно статті 471 Митного кодексу України, яка була сформульована таким чином, що могла викликати труднощі, саме національні суди повинні були тлумачити та роз'яснювати будь-які питання, які могли виникнути. Велика кількість подібних заяв, що знаходяться на розгляді у Суді, і рішення, винесене у згаданій справі «Садоха проти України» (*Sadocha v. Ukraine*), свідчать, що національні органи влади послідовно тлумачили та застосовували статтю 471 з точки зору того, що готівка була товаром, ввезення якого на територію України підлягало обмеженням у формі зобов'язання декларувати його митним органам, якщо сума перевищувала 10 000 євро, і у випадку невиконання цього зобов'язання застосовувалася конфіскація надлишкової суми (див. пункт 8 згаданого рішення у справі «Садоха проти України» (*Sadocha v. Ukraine*)).

27. За цих обставин і будучи обмеженим своєю субсидіарною роллю, Суд погоджується, що оскаржуване втручання відповідало вимогам законності відповідно до Конвенції щодо всіх заявників, окрім пана Гордєєва (заява № 38071/13), в якого було конфісковано готівку, яку він перевозив, у повному обсязі, а не лише частину, яка перевищувала 10 000 євро, всупереч загальній практиці національних судів. За відсутності будь-яких підстав, наведених у зв'язку з цим національними судами чи Урядом, Суд вважає, що втручання у право власності пана Гордєєва було незаконним.

28. Суд зазначає, що держави мають законний інтерес, а також обов'язок відповідно до різних міжнародних договорів вживати заходи для виявлення та контролю за рухом готівки через їхні кордони, оскільки великі обсяги готівки можуть використовуватися для відмивання грошей, обігу наркотичних засобів, фінансування тероризму або організованої злочинності, ухилення від сплати податків або вчинення інших серйозних фінансових злочинів. Загальна вимога про декларування, що застосовується до будь-якої особи, яка перетинає державний кордон, запобігає непомітному ввезенню та вивезенню готівки з країни, а конфіскація внаслідок недекларування готівки митним органам є частиною загальної системи регулювання, створеної для боротьби з цими злочинами. Отже, Суд вважає, що захід у вигляді конфіскації відповідав загальному суспільному інтересу

(див., наприклад, згадане рішення у справі «Садоха проти України» (*Sadocha v. Ukraine*), пункт 26).

29. Залишилося з'ясувати, чи забезпечило втручання необхідний справедливий баланс між захистом права власності та вимогами загального інтересу з огляду на свободу розсуду, якою наділена держава-відповідач у цій сфері. Необхідний баланс не буде досягнуто, якщо на відповідного власника майна буде покладено «індивідуальний та надмірний тягар». Крім того, хоча другий абзац статті 1 Першого протоколу до Конвенції не містить чітких процесуальних вимог, Суд має встановити, чи забезпечило провадження в цілому заявнику можливість представити свою справу компетентним органам державної влади, щоб надати їм можливість встановити справедливий баланс між зазначеними конфліктуючими інтересами (див., серед інших джерел, рішення у справі «Болевич проти Хорватії» (*Boljević v. Croatia*), заява № 43492/11, пункт 41, від 31 січня 2017 року).

30. Суд зазначає, що стаття 471 Митного кодексу України не залишала судам свободи розсуду щодо стягнення, яке підлягало застосуванню, оскільки конфіскація надлишкової суми була обов'язковою без винятків. Також зазначається, що у 2021 році, через декілька років після подій у цій справі, Конституційний Суд України визнав частину цього положення неконституційною, вважаючи, зокрема, що така обов'язкова конфіскація не була здатна забезпечити необхідний баланс між суспільними інтересами та правом особи на мирне володіння своїм майном (див. пункт 6).

31. Як і Конституційний Суд України, Суд вважає, що такий жорсткий законодавчий підхід сам собою не здатен забезпечити необхідний справедливий баланс між вимогами загального інтересу та захистом права особи на власність (див., *mutatis mutandis*, згадане рішення у справі «Гирлян проти Росії» (*Gyrlyan v. Russia*), пункт 31). Фактично це виключає оцінку національними судами пропорційності втручання, роблячи будь-яку таку оцінку марною. Так само автоматична конфіскація позбавила заявників можливості викласти аргументи у їхніх справах і мати шанс на успіх у провадженнях щодо них (див., *mutatis mutandis*, рішення у справі «Андоноскі проти колишньої Югославської Республіки Македонії» (*Andonoski v. the former Yugoslav Republic of Macedonia*), заява № 16225/08, пункт 38, від 17 вересня 2015 року).

32. Відсутність свободи розсуду у національних судів щодо стягнень, які мали бути накладені, відрізняє цю справу від згаданого рішення у справі «Садоха проти України» (*Sadocha v. Ukraine*), на яку посилалися заявники (див. пункт 18), в якому згідно з чинним на той момент законодавством українські суди насправді мали вибір щодо цього питання, але Суд встановив, що вони належним чином не здійснили оцінку пропорційності під час вибору застосовного

стягнення. Проте завдання Суду полягає не у перегляді національного закону *in abstracto*, а у з'ясуванні того, чи спричинив порушення Конвенції спосіб його застосування до заявника або вплив на заявника (див., наприклад, рішення у справах «Карапетян проти Грузії» (*Karapetyan v. Georgia*), заява № 61233/12, пункт 36, від 15 жовтня 2020 року та «Імері проти Хорватії» (*Imeri v. Croatia*), заява № 77668/14, пункт 76, від 24 червня 2021 року).

33. У зв'язку з цим Суд зазначає, що ввезення в Україну та вивезення з неї іноземної валюти не було незаконним згідно із законодавством України. Не лише не заборонялося переміщувати іноземну валюту через митний кордон, а й сума, в принципі, не була обмежена у випадку її декларування на момент подій (див. пункт 8). До того ж матеріали справи свідчать, що у цих справах національні органи влади не встановили, що конфіскована готівка була незаконно отримана заявниками або заявники займалися відмиванням грошей чи будь-якою іншою злочинною діяльністю.

34. Суд погоджується, що накладення відповідного стягнення у вигляді конфіскації було стримуючим і каральним за своєю метою. Однак, як було встановлено раніше, обов'язковий характер конфіскації надлишкової суми готівки у повному обсязі та накладення штрафу не дозволяли національним органам влади здійснити належний аналіз, які заходи були б доречними за обставин кожної окремої справи.

35. Наведених міркувань достатньо для висновку Суду, що втручання у права власності заявників було незаконним у справі пана Гордєєва (див. пункт 27) та поклало непропорційний тягар на решту заявників з огляду на обов'язкове накладення стягнення у вигляді конфіскації у повному обсязі надлишкової суми готівки, окрім сплати штрафу.

36. Отже, було порушено статтю 1 Першого протоколу до Конвенції.

IV. ІНШІ СТВЕРДЖУВАНІ ПОРУШЕННЯ КОНВЕНЦІЇ

37. На підставі тих самих фактів деякі із заявників також скаржилися на несправедливість провадження у справі про адміністративне правопорушення, в результаті якого було ухвалено постанови про конфіскацію. Вони посилалися, прямо чи по суті, на пункт 1 статті 6 Конвенції і статтю 13 у поєднанні зі статтею 6 Конвенції та статтею 1 Першого протоколу до Конвенції.

38. З огляду на свої висновки за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції (див. пункт 35) Суд вважає, що він розглянув основне питання скарги заявників, а саме законність конфіскації незадекларованої суми грошових коштів в результаті згаданих адміністративних проваджень щодо них, і немає необхідності у

винесенні окремого рішення щодо прийнятності та суті тверджень про порушення статей 6 і 13 Конвенції (див., *mutatis mutandis*, рішення у справах «Центр юридичних ресурсів в інтересах Валентина Кимпеану проти Румунії» [ВП] (*Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu v. Romania*) [GC], заява № 47848/08, пункт 156, ЄСПЛ 2014 з подальшими посиланнями та «Мокану та інші проти Республіки Молдова» (*Mocanu and Others v. The Republic of Moldova*), заява № 8141/07, пункт 37, від 26 червня 2018 року).

V. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

39. Стаття 41 Конвенції передбачає:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливу сатисфакцію.»

A. Шкода

1. Матеріальна шкода

40. Заявники вимагали суми, зазначені у відповідному стовпчику у додатку, в якості відшкодування матеріальної шкоди. Ці суми становили суму конфіскованої готівки, сплачених штрафів, нарахованої пені з дати конфіскації до дати сплати, судовий збір, сплачений під час провадження на національному рівні, та інші платежі, які, як стверджується, здійснили заявники.

41. Уряд вважав вимоги необґрунтованими та безпідставними, стверджуючи головним чином про відсутність порушення Конвенції у справах заявників.

(a) Щодо штрафів

42. Суд зауважує, що у цій справі його висновок за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції не означає, що заявники не повинні були нести відповідальність за вчинене ними порушення національного законодавства у зв'язку з неподанням письмової декларації митним органам про перевезення готівки через кордон (див. згадане рішення у справі «Садоха проти України» (*Sadocha v. Ukraine*), пункт 43). Висновок Суду про порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції стосувався виключно конфіскованих сум, а не штрафів (див. пункти 14 і 35).

43. Тому Суд відхиляє вимоги пана Попелюка (заява № 74638/13), пана Палієнка (заява № 9832/15) та пана Рогача (заява № 39154/15) про повернення суми сплачених штрафів.

(b) Вимога пана Попелюка про повернення конфіскованої готівки

44. Пан Попелюк (заява № 74638/13) висунув вимогу щодо всієї суми готівки, конфіскованої у нього відповідно до постанови Апеляційного суду Київської області від 21 червня 2013 року. Проте згідно з його власними твердженнями він був законним власником лише частини вилучених грошових коштів, решта належала іншим особам (див. № 4 у додатку).

45. Таким чином, Суд приймає вимогу пана Попелюка лише в частині щодо його власної частки, тобто його майна, яке, як встановлено раніше, було у нього конфісовано у порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції (див. пункт 35). Тому Суд присуджує йому 1 435 євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися.

(c) Вимоги інших шести заявників щодо повернення конфіскованої готівки

46. Стосовно інших заявників, то з матеріалів справи вбачається, що вони були законними власниками всієї суми конфіскованої у них готівки. З огляду на наведений висновок, що стягнення у вигляді обов'язкової конфіскації було явно непропорційним заходом, Суд не може оцінювати, чи могла бути виправданою конфіскація лише частини відповідних сум, і якщо так, то в якому обсязі для кожного заявника. За цих обставин Суд не може не присудити заявникам у повному обсязі суми, конфісковані у них у порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції (як зазначено у відповідному стовпчику у додатку), та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися.

(d) Інші вимоги

47. Стосовно решти вимог (див. додаток) Суд не вбачає жодного причинно-наслідкового зв'язку між встановленим порушенням і стверджуваною матеріальною шкодою; отже, він відхиляє решту вимог заявників за цим пунктом.

2. Моральна шкода

48. Пан Гордєєв (заява № 38071/13) та пан Тараховський (заява № 60818/15) не висунули вимог щодо відшкодування моральної шкоди. Інші п'ять заявників вимагали різні суми в якості відшкодування моральної шкоди (див. додаток).

49. Уряд заперечив проти цих вимог.

50. Суд вважає, що за обставин цієї справи встановлення порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції само собою становить достатню справедливую сатисфакцію моральної шкоди (див.,

наприклад, згадані рішення у справах «Садоха проти України» (*Sadocha v. Ukraine*), пункт 44, «Габріч проти Хорватії» (*Gabrić v. Croatia*), пункт 49, «Болєвіч проти Хорватії» (*Boljević v. Croatia*), пункт 54).

В. Судові та інші витрати

51. Заявники, за винятком пані Яремійчук (заява № 2720/13) та пана Тараховського (заява № 60818/15), вимагали різні суми в якості компенсації судових та інших витрат, понесених під час провадження у Суді та на національному рівні (див. додаток). Вони подали копії договорів про надання правової допомоги та акти виконаних робіт від своїх захисників.

52. Уряд заперечив проти цих вимог.

53. Відповідно до практики Суду заявник має право на компенсацію судових та інших витрат, лише якщо буде доведено, що такі витрати були фактичними і неминучими, а їхній розмір – обґрунтованим. У цій справі з огляду на наявні у нього документи, низький рівень складності справ, надання деяким заявникам правової допомоги у розмірі 850 євро Суд відхиляє вимогу про компенсацію судових та інших витрат, понесених під час провадження на національному рівні, та вважає за доцільне присудити зазначені у додатку суми, понесені під час провадження у Суді, та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися заявникам. Як зазначили четверо із заявників, а саме пан Гордєєв (заява № 38071/13), пан Попелюк (заява № 74638/13), пан Палієнко (заява № 9832/15) та пан Рогач (заява № 39154/15), відповідні суми мають бути сплачені безпосередньо на банківські рахунки їхніх представників, зазначених у додатку (див., наприклад, рішення у справі «Хлаїфія та інші проти Італії» [ВП] (*Khlaifia and Others v. Italy*) [GC], заява № 16483/12, пункт 288, від 15 грудня 2016 року).

54. Стосовно пані Яремійчук (заява № 2720/13) та пана Тараховського (заява № 60818/15) Суд вважає, що за відсутності відповідних вимог немає необхідності присуджувати щось в якості компенсації судових та інших витрат.

С. Пеня

551. Суд вважає за належне призначити пеню на підставі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, до якої має бути додано три відсоткові пункти.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Вирішує* об'єднати заяви;
2. *Оголошує* прийнятними скарги за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції;
3. *Постановляє*, що було порушено статтю 1 Першого протоколу до Конвенції щодо усіх заявників;
4. *Постановляє*, що немає необхідності розглядати скарги за статтею 6 Конвенції та за статтею 13 Конвенції у поєднанні зі статтею 1 Першого протоколу до Конвенції;
5. *Постановляє*, що встановлення порушення само собою становить достатню справедливую сатисфакцію будь-якої моральної шкоди, якої зазнали заявники;
6. *Постановляє*, що:
 - (а) упродовж трьох місяців з дати, коли це рішення набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач повинна сплатити заявникам такі суми, які мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу:
 - (i) суми, зазначені в додатку, та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися, в якості відшкодування матеріальної шкоди;
 - (ii) суми, зазначені в додатку, та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися заявникам, в якості компенсації судових та інших витрат, у справах пана Гордєєва (заява № 38071/13), пана Попелюка (заява № 74638/13), пана Палієнка (заява № 9832/15) та пан Рогача (заява № 39154/15) ці суми мають бути сплачені безпосередньо на банківські рахунки їхніх представників, зазначених у додатку¹;
 - (b) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;

¹ Виправлено 17 січня 2022 року: текст був «суми, зазначені в додатку, та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися заявникам, в якості компенсації судових та інших витрат;».

РІШЕННЯ У СПРАВІ «ЯРЕМІЙЧУК ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ»

7. *Відхиляє* решту вимог заявників щодо справедливої сатисфакції.

Учинено англійською мовою та повідомлено письмово 09 грудня 2021 року відповідно до пунктів 2 і 3 Правила 77 Регламенту Суду.

Віктор Соловейчик
(*Victor Soloveytschik*)
Секретар

Сіюфра О'Лірі
(*Siofra O'Leary*)
Голова

РІШЕННЯ У СПРАВІ «ЯРЕМІЙЧУК ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ»

ДОДАТОК

№	№ заяви	Назва справи	Подана	Заявник Рік народження Місце проживання Громадянство	Представник	Остаточне рішення суду	Накладене стягнення	Вимоги щодо справедливої сатисфакції	Сума, присуджена за статтею 41 Конвенції в якості відшкодування А) матеріальної шкоди В) судових та інших витрат в євро
1.	2720/13	Яремійчук проти України	29.12.2012	Ірина Василівна ЯРЕМІЙЧУК 1960 м. Чернігів Україна	Сергій Володимирович ШКЛЯР	Апеляційний суд Київської області 02 липня 2012 року	Конфіскація 9 455 євро із загальної суми у розмірі 19 455 євро Штраф: 1 700 грн (165 євро) ²	9 455 євро конфіскованої готівки в якості відшкодування матеріальної шкоди 2 000 євро в якості відшкодування моральної шкоди	А) 9 455 В) -
2.	38071/13	Гордєєв проти України	27.05.2013	Віктор Петрович ГОРДЄЄВ 1972 м. Севастополь Україна	Сергій Анатолійович ЗАЄЦЬ	Апеляційний суд Сумської області 28 листопада 2012 року	Конфіскація 55 150 доларів США (далі – доларів, приблизно 42 540 євро ³) та 50 000 російських рублів (далі – рублів, 1 243 євро) – всієї суми, яку перевозив заявник Штраф: 1 700 грн (159 євро)	Матеріальна шкода: • 55 150 доларів і 50 000 рублів конфіскованої готівки • 16 663 доларів і 242 євро пені 3 425,94 євро в якості компенсації судових та інших витрат, понесених під час провадження у Суді	А) 43 783 В) 1 000 ⁴

² У цій та подальших справах сума штрафу в українських гривнях конвертована в євро за курсом на день його накладення.

³ У цій та подальших справах суми конфіскованих коштів у інших валютах, аніж євро, конвертована в євро за курсом на дату накладення стягнень.

⁴ Виправлено 17 січня 2022 року: текст був «В) 150».

РІШЕННЯ У СПРАВІ «ЯРЕМІЙЧУК ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ»

№	№ заяви	Назва справи	Подана	Заявник Рік народження Місце проживання Громадянство	Представник	Остаточне рішення суду	Накладене стягнення	Вимоги щодо справедливої сатисфакції	Сума, присуджена за статтею 41 Конвенції в якості відшкодування А) матеріальної шкоди В) судових та інших витрат в євро
3.	70418/13	Шевердінов проти України	07.11.2013	Сергій Васильович ШЕВЕРДІНОВ 1983 м. Санкт-Петербург Російська Федерація	Олександр Володимирович ЛЕСОВОЙ	Апеляційний суд Автономної Республіки Крим 21 травня 2013 року	Конфіскація 21 817 доларів (16 970 євро) із загальної суми у розмірі 34 585 доларів Штраф: 1 700 грн (160 євро)	Матеріальна шкода: 21 817 доларів конфіскованої готівки 8 216,54 доларів втраченого доходу Моральна шкода: 5 000 євро Судові та інші витрати: 840 євро в якості компенсації судових та інших витрат, понесених під час провадження у Суді 417 євро транспортних витрат, пов'язаних з участю у провадженні на національному рівні	А) 16 970 В) 840

РІШЕННЯ У СПРАВІ «ЯРЕМІЙЧУК ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ»

№	№ заяви	Назва справи	Подана	Заявник Рік народження Місце проживання Громадянство	Представник	Остаточне рішення суду	Накладене стягнення	Вимоги щодо справедливої сатисфакції	Сума, присуджена за статтею 41 Конвенції в якості відшкодування А) матеріальної шкоди В) судових та інших витрат в євро
4.	74638/13	Попелюк проти України	15.11.2013	Василь Васильович ПОПЕЛЮК 1957 м. Чернівці Україна	Михайло Олександрович ТАРАХКАЛЮ	Апеляційний суд Київської області 21 червня 2013 року	Конфіскація 1 900 доларів (1 435 євро) із загальної суми у розмірі 15 000 доларів, якими володів заявник та 3 900 євро і 3 000 доларів (2 266 євро), які, як стверджувалося, належали колегам заявника Штраф: 1 700 грн (155 євро)	Матеріальна шкода: 4 900 доларів та 3 900 євро конфіскованої готівки 1 839 євро пені 1 700 грн сплаченого штрафу Моральна шкода: 15 000 євро 2 700 євро в якості компенсації судових та інших витрат, понесених під час провадження у Суді	А) 1 435 В) 150 ⁵

⁵ Сума дорівнює 1000 євро з вирахуванням 850 євро, суми, сплаченої в рамках правової допомоги.

РІШЕННЯ У СПРАВІ «ЯРЕМІЙЧУК ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ»

№	№ заяви	Назва справи	Подана	Заявник Рік народження Місце проживання Громадянство	Представник	Остаточне рішення суду	Накладене стягнення	Вимоги щодо справедливої сатисфакції	Сума, присуджена за статтею 41 Конвенції в якості відшкодування А) матеріальної шкоди В) судових та інших витрат в євро
5.	9832/15	Палієнко проти України	16.02.2015	Валерій Володимирович ПАЛІЄНКО 1965 м. Миколаїв Україна	Антон Геннадійович ДОЛГОВ	Апеляційний суд Одеської області 31 січня 2015 року	Конфіскація 1 400 доларів (1 236 євро) із загальної суми у розмірі 13 917 доларів Штраф: 1 700 грн (93 євро)	Матеріальна шкода: 1 400 доларів конфіскованої готівки 1 700 грн штрафу 50 000 грн в якості відшкодування моральної шкоди Судові та інші витрати: 30 000 грн (900євро⁶), понесених під час провадження у Суді 36,54 грн судового збору, сплаченого під час провадження на національному рівні	А) 1 236 В) 900

⁶ У цій справі сума у гривнях, яка вимагалася в якості компенсації судових та інших витрат, була конвертована в євро за курсом на дату подання заяви.

РІШЕННЯ У СПРАВІ «ЯРЕМІЙЧУК ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ»

№	№ заяви	Назва справи	Подана	Заявник Рік народження Місце проживання Громадянство	Представник	Остаточне рішення суду	Накладене стягнення	Вимоги щодо справедливої сатисфакції	Сума, присуджена за статтею 41 Конвенції в якості відшкодування А) матеріальної шкоди В) судових та інших витрат в євро
6.	39154/15	Рогач проти України	28.07.2015	Володимир Іванович РОГАЧ 1984 м. Київ Україна	Михайло Олександрович ТАРАХКАЛЮ	Апеляційний суд Київської області 02 лютого 2015 року	Конфіскація 65 050 доларів (57 605 євро) із загальної суми у розмірі 77 500 доларів Штраф: 1 700 грн (93 євро)	Матеріальна шкода: 65 050 доларів конфіскованої готівки; 9 943 євро пені; 1 700 грн сплаченого штрафу. Моральна шкода: 7 000 євро 3 000 євро в якості компенсації судових та інших витрат, понесених під час провадження у Суді	А) 65 050 В) 150 ⁷
7.	60818/15	Тараховський проти України	26.11.2015	Юрій Михайлович ТАРАХОВСЬКИЙ 1968 м. Сатен Айленд, штат Нью-Йорк, Сполучені Штати Америки Україна	Ігор Віталійович БЄЛКІН	Апеляційний суд Київської області 26 травня 2015 року	Конфіскація 41 930 доларів (38 175 євро) із загальної суми у розмірі 53 250 доларів Штраф: 1 700 грн (73 євро)	Матеріальна шкода: 41 930 доларів конфіскованої готівки 6 070 доларів пені	А) 38 175 В) -

⁷ Сума дорівнює 1000 євро з вирахуванням 850 євро, суми, сплаченої в рамках правової допомоги.